HELIADE ȘI ÎNCEPUTURILE „CURIERULUI ROMÂNESC"

DE

MIRCEA ANGHELESCU

Abandonarea carierei didactice n-a însemnat pentru tînărul Heliade și renunțarea la activitatea culturală. În 1826, de curînd întors din călătoria în Occident, care marchează o etapă hotărîtoare în evoluția ideilor sale, Dinicu Golescu îl va întîlni și, cucerit probabil de vioiciunea intelectuală a acestui tînăr care părea să aibă și destul simț practic, caută să-l asocieze planurilor sale de emancipare a societății românești prin cultură. Cînd s-au întîlnit, Heliade mai era, probabil, profesor la Sf. Sava și nu e exclus ca tocmai întîlnirea cu Dinicu Golescu și hotărîrea celor doi de a conlucra să aibă un rol în plecarea sa de aici. Cum toate acestea aveau implicații politice și vremile erau tulburi, înțelegerea lor a luat aspectul unei societăți secrete, poate și datorită faptului că Golescu transferase aici unele din țelurile neîndeplinite ale vechii societăți a emigranților de la Brașov, din 1822. Faptele sînt povestite mult mai tîrziu de Heliade însuși, în *Echilibrul între antiteze*: „La întoarnarea din călătoriile sale din Europa a răposatului Constantin Golescu, nu întîrziarăm a ne cunoaște. La emigrarea boierilor din țară eram prea june; la întoarnarea Golescului eram și eu deja în bărbăție. Eu succedeam lui Lazăr, Golescu își căuta un soț. Din ideile noastre puse la un loc și din neputința de a se pune în lucrare, ieși necesitatea de a se forma o nouă societate secretă. Statutele și principiele ei la așezai eu, în anul 1827"[1]. Este foarte probabil că Heliade a redactat într-adevăr textul acestor „principii", dacă el a fost scris cumva, dar nu e nici o îndoială că acestea reflectă în cea mai mare parte programul lui Dinicu Golescu, pentru că le regăsim — cele mai multe — în chiar *Descrierea* călătoriei sale, care nu demult ieșise de sub tipar. Aici vom găsi exprimată necesitatea de a se da nației „felurimi de școale", de a se realiza „o însoțire de 7 — 8 oameni învățați în limbi străine ca să tălmăcească cărți trebuincioase în limba națională", precum și ideea că „toate lucrurile bune se aflță în om sau prin auzirea cuvîntării preotului, sau a profesorilor, sau a teatrului" care va fi părut scandaloasă unor ierarhi ai vremii, dar va deveni monedă curentă mai tîrziu sub pana lui Heliade; oricum, în *Descrierea călătoriei mele* vom găsi episodul englezului care critică lipsa teatrului național în țară în timp ce există un teatru german, pe care „numai a zecea parte (din spectatori) pot pricepe", căci „a fiecăria țară teatru este întemeiat întîi pentru

[1] I. Heliade-Rădulescu, *Echilibru între antiteze*, București, 1859—1869, p. 77.

naționul lui", pledoarie care va reveni în articolele din „Curierul românesc" și în fine, convingerea generală că numai prin învățătură națiа va putea să prospere. Expuse în trecere, în diferite locuri în cuprinsul cărții, aceste idei se vor regăsi în cele opt principii ale „societății", așa cum le redă, peste ani, Heliade : „1. Școala din sf. Sava să se împlinească și să se înalțe la gradul de colegiu. După modelul acesteia să se creeze alta în Craiova ; 2. Crearea școalelor normali în capitala fiecărui județ, prin elevii ieșiți din colege ; 3. Crearea școalelor primare în fiecare sat ; 4. Fondarea de jurnale sau gazete în limba română ; 5. Abolițiа monopolului tipografic . 6. Încuragiarea spre traducțiuni în limba patriei și tipărirea acestora ; 7. Formarea unui teatru național ; 8. Stăruirea spre ieșirea din regimul fanariot prin reforme înțelepte sau rennoirea primelor instituțiuni ale țării". Dacă înțelegem ultimul punct din program ca o concluzie firească a celorlalte șapte, formulată din perspectiva momentului cînd scria Heliade amintirile și nu, cel puțin cu aceste cuvinte, în momentul întîlnirii cu Dinicu Golescu, putem considera că avem în această frază o formulare posibilă a ceea ce trebuie să fi fost cadrul general al înțelegerii dintre cei doi, pentru binele culturii române.

Curînd, în țelurile secrete ale societății fu introdus și Stanciu Căpățineanu, fost școlar al lui Heliade la Sf. Sava, numit acum profesor la Craiova; împreună cu Heliade și cu Dinicu Golescu, el petrecu toamna acestui an la Goleşti, fugind de ravagiile epidemiei care se declarase în Capitală, și aici „în altarul bisericii", cei trei „subsemnară jurămîntul secret de a propaga și împlini condițiunile sau articolii susarătați". Cadrul grandilocvent nu reprezintă o invenție tîrzie a lui Heliade. El trebuie să fie doar imitația procedurii misterioase, de inspirație masonică, pe care societățile similare occidentale o introduseseră de mult și se datorează desigur nu lui Heliade, ci lui Dinicu Golescu care, într-un sens sau altul, venise „inițiat" din călătoria sa europeană. Plecat apoi la Craiova, Căpățineanu va lucra în vederile programului pe care îl „subsemnase", ca traducător (în afara traducerilor cunoscute se pare că mai tradusese și *Contractul social* al lui Rousseau și din Volney dar, nefiind tipărite, textele s-au pierdut) și ca profesor, iar Heliade îi va urmări activitatea cu notițe binevoitoare în „Curierul românesc". La Goleşti ființa iarăși vechea școală sătească înființată încă de tatăl lui Dinicu, de Radu Golescu, care se risipise în timpul revoluției lui Tudor ; aici fusese adus ca profesor ardeleanul Florian Aaron și, cu prilejul ședерii sale de atunci la Goleşti, Heliade îl va deprinde cu „metodul lancasterian". Probabil că cei trei n-au stat prea mult la Goleşti și că, la venirea iernii, fiecare s-a dus la treburile sale : Căpățineanu la Craiova, unde îl aștepta catedra, iar ceilalți doi la București, unde înțelegeau să lucreze mai departe pentru idealurile societății. Cum scopurile acesteia erau indiscutabil politice prin simplul fapt că presupuneau o schimbare în stările de fapt, ele nu puteau fi prezentate ca atare fără a suscita împotrivirea a numeroși dușmani, dinlăuntru și dinafară. De altfel, încercările unei grupări a Filipeștilor de a obține unele modificări ale „vechii constituții" a țării au trezit suspiciunea Porții, care trimite domnului — în octombrie 1827 — un firman prin care îi cer să oprească tentativa de a proceda la modificări ale ordinii stabilite ; după informațiile agentului diplomatic austriac Kreuchely, „la Porte voyait à regret que les boyars du Divan s'arrogent de faire des changements dans la constitution du pays" și considera că domnul „avait a leur interdire à l'avenir une pareille ingérence

coupable"[2]. Este de înțeles deci de ce țelurile progresiste ale tovărășiei au fost disimulate sub pulpana unei instituții deasupra oricărei suspiciuni : o „soțietate literară" la ședințele căreia luau parte „mai toți boierii din Capitală" inclusiv cei trei frați ai domnului, Mihalache, Constantin și Alexandru Ghica. La adunările acestei societăți, în casele lui Dinicu Golescu, unde se formase un fel de club („cazin"), s-a citit în cursul anului 1827 gramatica lui Heliade, redactată într-o primă formă încă de cînd era profesor, precum și aceea a lui Iordache Golescu, fără îndoială și ea pregătită de o bună bucată de vreme. Tot aici s-au citit și traducerile lui Heliade din Lamartine (*Disperația*, *Providința la om*, *Lacul*, *Ruga de seară*) și din *Arta poetică* a lui Boileau, care erau și ele mai vechi, „încă de pe la 1822", odată cu *Cîntarea dimineții* scrisă pentru a fi cîntată de școlari. Heliade își amintește cu mîndrie că traducerile sale ar fi trezit „mulțumirea generală", ceea ce e foarte probabil, dar și că ele „pentru prima oară învedera românilor de cît ar fi capabilă limba română", sugerînd astfel că ele ar fi deschis drumul literaturii moderne, fie și pe calea ocolită a traducerilor care rafinează gustul și limba. Or, în acel moment — limitîndu-ne numai la poezie — epoca modernă își manifestase deja începuturile ; Ioan Cantacuzino și Alecu Văcărescu dăduseră încă de la sfîrșitul secolului precedent o orientare tranzitorie, sentimentalistă, poeziei românești și ecouri ale noului gust apar și în culegerile lui Mumuleanu din 1820 și 1825, poate nu atît în poezia propriu-zisă, cît în ideile sale despre poezie, revelate în prefața la *Rost de poezii*, unde afirmă că poezia nu este altceva „decît o mișcare a simțirii, o patimă sufletească și o naștere a fandasiii"[3]. Chiar gustul pentru Lamartine — remarcabil totuși pentru un moment dominat încă de sensibilitatea anacreontică — fusese precedat de experiența lui Asachi care traduce *L'Isolement* înainte de traducerile lui Heliade[4], pomenite mai sus. După cîte informații avem, se pare că alte producții literare n-au fost prezentate în ședințele societății care trebuie să fi avut o orientare academică, oficială sau semi-oficială, și considerînd semnificativ faptul că în anul viitor Heliade pleacă la Sibiu să tipărească gramatica sa și nu culegerea de traduceri, ținînd seama de faptul că la aceste ședințe luau parte mai mulți membri ai eforiei școalelor, care se găsea într-o epocă de reforme, trebuie să conchidem că aici, în aceste întruniri, se urmăreau de fapt scopuri culturale generale, se căutau mijloace adecvate pentru ridicarea învățămîntului românesc, și nu era vorba de o societate literară în sensul pe care îl dăm astăzi cuvîntului. Deși s-au bucurat de un succes de stimă, versurile lui Heliade (epoca acorda puțină atenție faptului că erau originale sau nu) nu-i puteau oferi calea de acces către o poziție socială superioară, așa cum i-o putea oferi învățămîntul. Pentru că trebuie să ne întrebăm, dincolo de faptele nude, căror interese le răspunde revenirea autorului la o materie și o profesiune abandonată, la predarea gramaticii în speță : se gîndea Heliade să revină în învățămînt, cu sprijinul și pe baza programului de reforme al lui Dinicu Golescu, avînd în *Gramatică* acum tipărită un titlu echivalent cu al studiilor în străinătate de care s-au bucurat bursierii din 1820, atît de mult invidiați la un moment dat ?

---

[2] N. Iorga, *Documente privitoare la istoria românilor* (Colecția Hurmuzaki), vol. X, București, 1897, p. 432.

[3] Cf. B.P. Mumuleanu, *Scrieri*, ed. Rodica Rotaru, București, 1972, p. 4.

[4] Cf. Gh. Asachi, *Opere*, ed. N.A. Ursu, vol. I, București, 1973, p. 742—743.

Nu știm care ar fi fost desfășurarea evenimentelor, sau care ar fi fost desfășurarea lor în previziunea lui Heliade, pentru că chemarea sa de la Sibiu și obținerea autorizației pentru editarea „Curierului românesc" survin pe neașteptate oarecum și modifică un program de acțiune ale cărei linii viitoare nu ne apar clare în perspectiva timpului. Oricum, plecat în primăvară la Sibiu ca să tipărească *Gramatica*, el este surprins acolo de evenimentele care vor modifica sensibil istoria Principatelor și, între altele, și planurile sale.

În aprilie izbucnește războiul ruso-turc și, la 25 ale lunii, trupele rusești trec Prutul; în mai, ele ocupă țara din care cei doi domni pămînteni se retrag, lăsînd loc unei administrații militare. Mare logofăt al Țării de sus, cunoscut rușilor din 1823, cînd făcuse o călătorie la Moscova[5] al cărei scop, politic fără îndoială, nu-l putem decît bănui, Dinicu Golescu este un personaj care se bucură de încrederea acestei administrații; cum îl vom găsi și mai tîrziu, în 1830, ocupîndu-se de procurarea unor mijloace de transport pentru trupe, e posibil ca el să fi făcut asemenea servicii importante și mai înainte. E firesc deci ca cererea sa de aprobare a unei gazete românești să fi fost primită cu simpatie, cu atît mai mult cu cît, fără îndoială, și administrația militară avea nevoie de un organ de publicitate pentru hotărîrile oficiale și orice alte înștiințări adresate populației căreia, pe de altă parte, trebuia să i se comunice știri — tot oficiale — despre mersul războiului; nu altele fuseseră condițiile în care apăruse, cu trei decenii mai devreme, efemerul „Courrier de Moldavie" pe lîngă cartierul lui Potekmin! Dinicu Golescu, al cărui sprijin pentru apariția recent găsitei „Fama Lipschii pentru Dația" și, în general, pentru ideea unui organ de presă românesc este binecunoscut, avea nevoie de persoana care să ducă la îndeplinire deziderатul general. E probabil că sarcina de a edita gazeta fusese încă dinainte zălogită lui Heliade (tînărul I.M.C. Rosetti „din Valahia", care scosese „Fama Lipschii" oricum nu era în țară), așa cum el ne lasă mai tîrziu să înțelegem, el fiind singurul care i s-a părut potrivit înțeleptului boier; acesta ceruse aprobarea gazetei în numele lui și-l cheamă grabnic în țară odată obținute promisiunile de rigoare.

Nu știm cum suna suplica lui Dinicu Golescu către autorități, deși felul în care acesta schițase profilul viitoarei gazete ne-ar fi interesat în chip deosebit. Știm numai, din mărturia lui Heliade, că el „ceruse în numele meu voia spre începerea *Curierului român*", în timp ce acesta se afla la Sibiu, și-i scrisese să se înapoieze. Trimisă autorităților probabil în octombrie 1828, sau poate chiar în luna precedentă, cererea este recomandată Divanului printr-o „predlojenie" binevoitoare a contelui Pahlen din 23 octombrie, în care atrăgea atenția redactorului doar să păzească îndatorirea „de a nu supăra niciodată religia, morala și buna cuviință". La 3 decembrie i se comunica redactorului și aprobarea Divanului într-o formulare generală: „vei pune în lucrare alcătuirea aceștii gazete ca un lucru folositor nației românilor iar nu spre vătămare, care gazetă alcătuind-o, o vei da dumneata mai întîi în cercetarea cenzurei după cum se poruncește, și apoi s-o publicuiești urmînd condițiilor ce se arată"[6].

---

[5] Cf. Gh. Popp, *Dinicu Golescu*, București, 1968, p. 36.

[6] Textul este publicat de Heliade în nota *Despre „Curierul românesc"*, din „Curierul românesc", nr. 165, din 4 nov. 1839, și republicat de G. Baiculescu, în I. Heliade-Rădulescu, *Scrieri politice, sociale și lingvistice*, Craiova, f.a., p. 223—224.

Este neîndoielnic că un număr de amănunte ale viitoarei gazete fuseseră stabilite de comun acord între Dinicu Golescu și Heliade încă înainte de plecarea ultimului la Sibiu, în primăvara anului 1828, pentru a-și tipări acolo gramatica sa ; nu se poate imagina o inițiativă cu totul neașteptată a boierului muntean, care să-l pună pe viitorul redactor în fața unui fapt împlinit, înainte chiar de a-l fi consultat ; se pare de altfel că Heliade știa destule despre viitoarea gazetă cînd, trecînd prin Craiova în drumul de la Sibiu la București, stătea de vorbă cu Andrei Popovici, reprezentantul casei de comerț Hagi-Pop din localitate, „pentru *Gazeta românească*". Nu știm însă cînd a fost elaborată și difuzată „înștiințarea" de apariție a viitoarei gazete, între luna septembrie sau octombrie 1828, cînd Heliade nu se găsea încă în Capitală, și 13 decembrie, cînd el îi scria de zici corespondentului craiovean mai sus-amintit[7] ; chestiunea nu este fără importanță, căci apariția înștiințării în momentul în care Heliade nu revenise încă ar duce la concluzia că formulările sale nu-i aparțin. În favoarea acestei idei ar pleda două argumente : titlul viitoarei gazete este, în înștiințare, anunțat ca fiind „Curierul Bucureștilor" și apoi data apariției este prezumată a fi ori începutul noului an (1829), ori cel mult începutul noului an astronomic (martie). Ambele detalii împing data redactării înainte de luna decembrie — cînd se știa cu siguranță că gazeta nu poate apărea în ianuarie, și cînd Heliade o numea în scrisoarea către Andrei Popovici „Gazeta românească" — fără a se putea preciza cît de mult ; pe de altă parte, analiza stilului și a vocabularului indică, fără dubii, pe Heliade drept autor al textului. Este deci probabil că, revenit în grabă în octombrie sau noiembrie, Heliade redactează imediat înștiințarea de apariție pe care o semnează împreună cu Costache Moroiu, profesor de „dreptul pămîntului" la Sf. Sava, ambii în calitate de redactori („dătătorii gazetelor") și o difuzează pe foi volante. „Înștiințarea" trasa un adevărat program politic. Heliade începe prin a arăta că gazeta, „acest viitor de obște", este un organ neapărat trebuincios „în luminata Evropă", care nu apăruse pînă atunci în limba noastră. „Folosul" acestei gazete, preconizează redactorul, trebuie să fie „de obște și pentru toată treapta de oameni", vizînd cele mai largi cercuri de cititori, atît pe „politic", cît și pe „liniștitul literat", pe „îndrăznețul și neastîmpăratul războinic", pe „băgătorul de seamă neguțător" și, în fine, pe „asudătorul plugar", astfel încît să nu fie nici o treaptă, nici o vîrstă „care să nu afle plăcere și folos într-această... gazetă". Pe scurt, ea își propunea să publice : 1. „O culegere de cele mai folositoare și interesante lucruri din gazeturile Evropii. 2. Însemnări pentru creșterea și sporirea literaturii rumânești. 3. Înștiințări pentru cele mai folositoare articole ale negoțului. 4. Cele dinlăuntru și slobode săvîrșiri ale statului nostru, precum judecăți însemnate, sfaturi și hotărîri ale Divanului... 5. Vînzări și mezaturi... și în sfîrșit, multe însemnări folositoare precum pentru curățenia orașelor, pentru păzirea sănătății" etc.

Cum se poate vedea, programul anunțat de Heliade propune o mică revoluție în tradiția politică românească. Așa cum arată și el în *Înștiințare*, „vestitorul" (gazeta) nu era necunoscut românilor, numai că noi „vestirile lui le priimeam în limbi străine", adică se citeau gazetele de peste hotare.

[7] I. Heliade-Rădulescu, *Scrisori și acte*, ed. G. Potra, N. Simache și George G. Potra, București, 1972, p. 3.

Încă Brîncoveanu și boierii lui citeau micile gazete italiene de la Veneția sau Viena, cum e acel „Corriere ordinario" găsit în biblioteca lui Const. Cantacuzino, dar la sfîrșitul secolului al XVIII-lea și la începutul celui următor cu evenimente politice atît de importante care priveau îndeaproape destinul țării noastre, obiceiul citirii gazetelor se răspîndise — comparativ — destul de mult. Sînt cunoscute cel puțin douăzeci de titluri de asemenea gazete, începînd cu cele franceze („Mercure politique", „Mercure de France"), germane („Journal de Francfort") și italiene („Il redattore italiano"), dar nu lipsesc nici cele rusești („L'Abeille du Nord") și chiar engleze ; ele vin cu oarecare regularitate și cînd evenimentele întrerup fluxul știrilor, se caută căi ocolite și se distribuie între cunoscuți extrase, „pericopi" din ziarele obținute pe căi tainice uneori chiar direct de la organele de cenzură[8]. Această circulație a gazetelor europene era însă apanajul unui cerc închis, cuprinzînd cîteva sau cel mult cîteva zeci de familii din marea boierime, care făceau și desfăceau politica în țară ; ei înlocuiau prin gazete „urechile" tradiționale plasate pe lîngă marii demnitari din Istanbul și le atribuiau mai cu seamă rolul de a preveni mișcările din marea politică europeană care ar fi putut avea repercusiuni asupra Principatelor, deci asupra propriilor interese. Programul lui Heliade urmărea practic să desființeze acest privilegiu, introducînd în circuitul gazetelor, al vieții politice, atît mica boierime, cît și profesiunile liberale, „liniștitul literat și filosof" (adică dascălii, în primul rînd) și pe „neguțător", fără a-l uita pe plugar, în care trebuie desigur să vedem nu pe clăcaș ci pe micul proprietar interesat într-o exploatare rațională, intensivă a pămîntului său. Tot acest „tiers état" este implicit chemat la viață politică, iar faptul că gazeta preconiza publicarea unor acte exemplare, „judecăți însemnate", ducea de asemenea la stabilirea unei jurisprudențe verificabile, la o anumită democratizare a justiției, pentru că devine (măcar potențial) publică ; la fel se pun bazele unui sentiment civic prin implicarea cititorilor în problemele de sănătate publică, edilitare ș.a.m.d. Probabil că nici Heliade, nici Golescu — și cu atît mai puțin autoritățile de ocupație — nu-și dau încă seama de însemnătatea și întinderea efectelor pe care programul îl va antrena odată cu aplicarea lui, fie și parțială și timidă. Fapt este că redactorul noii gazete, inițial numită în prospect „Curierul Bucureștilor", dar intitulată cu o clară tendință națională și unionistă la apariția din 8/20 aprilie „Curierul românesc", va încerca să aplice cu bună credință programul anunțat.

La început, „Curierul" cuprinde, în cele patru pagini mici, tipărite cu o literă ștearsă și destul de neglijent doar două rubrici : „înștiințările dinlăuntru" și cele „din afară". Ultimele dau, mai ales după gazete străine, diferite informații din lume ; mare parte privesc însă luptele și diferite mișcări de trupe care au loc de-a lungul Dunării, pe malul drept și uneori chiar pe teritoriul românesc. Cît timp continuă războiul aceste știri apar de regulă în frunte. Redactarea lor nu ridica, pare-se, nici o problemă pentru că ele erau luate după gazetele rusești de limbă franceză, sau erau transmise de ștabul prezidentului plenipotențiar al divanurilor. În general, ele apar ca „înștiințări oficiale", fie de la armata operativă „de la campu ce se află înaintea Silistri", „de la tabăra... dinaintea Sumlei" etc. fie chiar de la marele cartier general, adică de la curte. Apar și numeroase știri administrative, predlojenii privind

[8] N. Iorga, *Istoria presei românești*, București, 1922, p. 13 și urm.

organizarea și reorganizarea serviciilor, precum și altele, referitoare la activitățile prezidentului Jeltuhin : în nr. 12, prezidentul se întoarce de la Silistra, în nr. 14 el „au ieșit spre a vizita spitalurile din preajma Bucureștilor", în nr. 19 se anunță că „prezidentul nostru cîteva zile a fost cam bolnav ; astăzi se află mai bine" etc. Cu toate acestea, în nr. 54 din 14 octombrie se comunica știrea decesului generalului Jeltuhin, iar la 18 octombrie se anunță că episcopul Argeșului și hatmanul N. Filipescu au plecat să-l întîmpine pe noul prezident : Kiselef. Ziarul, reflectînd probabil o preocupare oficială, acordă o atenție deosebită sublinierii caracterului cordial al relațiilor dintre trupe și populație. După anunțarea păcii și publicarea în gazetă a tratatului, care stipula între altele revenirea sub autoritatea națională a orașelor de pe malul stîng al Dunării, Brăila, Giurgiu ș.a., aceste texte capătă un caracter programatic. În nr. 2 (16 martie 1830) se menționează inundațiile pricinuite de viitura Dîmboviței și măsurile prompte luate de autorități, în nr. 4 (23 martie) este relatat episodul celor doi săteni care au cerut direct de la prezident amînarea plății unei „rămășițe" de fîn din anul precedent, precum și faptul că acesta a aprobat cererea și a dat dispoziție să li se împrumute șase care cu fîn pînă la noua recoltă, adică, în stilul gazetei: „Din zi în zi, măsurile înaltei stăpîniri ne arată în faptă cît bunul nostru prezident îngrijește pentru floarea patriii noastre". În nr. 12 (joi, 24 aprilie 1830), comandirul polcului Kremencinskii cu toată obștea ofițerească arată „sufletească noastră mulțumire și recunoștință către toți lăcuitorii județului Săcuieni, unde... am avut norocirea a găsi cu toți de obște lăcuitori cu brațele lor întinse a ne priimi". Craiovenii, la rîndul lor, dau o masă în cinstea polcului Kalavanțkoi, care urma să plece din localitate (nr. 19, 18 mai) ș.a.m.d. Heliade însuși îi trimite generalului Dibici *Oda* sa la campania rusească, tipărită pe foi volante (textul român cu traducerea franceză în proză), care celebrează încheierea păcii la 2 septembrie (textul a datat 8 septembrie) și revenirea vechilor pămînturi sub autoritatea străbună : „A voastre drepturi de ani răpite/Acuma iarăși le dobîndiți"! etc. și se omagiază steagurile armatei care, precum cruciații, s-au ridicat „pe creștini...să slobozească". Destinatarul îi răspunde poetului, la rîndul său, arătînd că „am citit cu mulțumire traducția lor (a versurilor adică), întristîndu-mă într-aceeași vreme căci n-am putut cu desăvîrșire să prețuiesc tot meritul literal, necunoscînd limba în care dumneata le-ai compus" (scrisoarea a fost reprodusă în „Curier", la 12 ianuarie 1830).

Aceste raporturi, exagerate în aparență, nu trebuie să mire. Așa cum Heliade însuși a spus în repetate rînduri, starea de spirit în acel moment era entuziastă nu numai între vechii filoruși, ci în pături foarte largi. Înfrîngerea turcilor și încheierea păcii deschidea perspective nesperate după mai bine de un secol, iar administrația străină, instalată cu titlu provizoriu, părea să sprijine toate inițiativele progresiste, vechi revendicări ale patrioților precum reorganizarea administrației, răspîndirea învățămîntului ș.a. În chip special a stîrnit un entuziasm greu de descris reînființarea armatei naționale, act simbolic, în care nu se putea să nu se vadă garanția păstrării ființei naționale și o afirmare a demnității ei. Încă într-unul din primele numere (nr. 12, din 20 mai 1829) este anunțată „întocmirea" armatei române „în județele dincolo de Olt", iar în nr. 22, din 24 iunie se și publică prima știre despre actele sale de vitejie, o scrisoare care vestește „două loviri ce s-au făcut acolo

la 26 și 27 mai, la satul Cireșul, între turci și între ostașii români". Cu toate că turcii erau superiori din punct de vedere numeric (ei erau peste 3 000 și românii 517, însoțiți de 2 roate de ruși pedestri) ei au fost înfrînți și principala contribuție la acest succes militar o are viitorul polcovnic Solomon, pentru care scrisoarea găsește fraze epice : „Solomon este cunoscut numai după loviturile sale îndoite și pline de ispravă ale brațului său. Acolo unde el se află, acolo și moartea aleargă să-și grămădească jertfele sale..." În ianuarie 1830, Solomon este de altfel primit cu festivități deosebite în Divan, iar marele vornic Gh. Filipescu l-a întîmpinat cu un discurs patriotic, în care ideea nobilității prin merit pare să trimită la Heliade, care o va folosi în orice caz mai tîrziu : „Iată, boierilor, omul cel adevărat nobil, carele cinstea și nobilitatea s-au cîștigat cu vrednicia, brațul, sabia și sîngele său !" (nr. 86, din 24 ianuarie 1830). Tot el zicea mai departe, adresîndu-se către tinerii „îndesîndu-să ca să vază pe eroul rumânesc, din care mulți se gătesc a intra în oastea rumânească... Vedeți-l tinerilor ! Drumul care vi să deschide a alerga este cu totul deosebit de acela care l-au alergat bătrînii și fericiți veți fi de vă veți sili a urma acestui viteaz rumân...".

Știrile despre organizarea noii miliții pămîntene abundă și mai cu seamă este subliniată cu orice prilej atmosfera entuziastă care o înconjură, precum și legătura armatei de azi cu trecutul de glorie al strămbunilor. La 17 aprilie 1830 („Curierul rumânesc", nr. 10) se publică știrea despre organizarea celor șase batalioane ale miliției pămîntene ; nu peste mult timp, la 19 iunie, ziarul publică *Marșul* lui Iancu Văcărescu cu refrenul care amintește din nou de reînvierea gloriei strămbune, adică chiar a romanilor : „La rînd românilor, ieșiți !/Mergeți pe calea dreaptă ; /Slava strămoșilor vestiți/În cale vă așteaptă !". Poezia este însoțită de un reportaj care consemnează emoția generală la apariția primelor uniforme ale noii armate ; nesemnat, textul nu poate fi decît al lui Heliade, care scria practic toată gazeta : „Mare mișcare și bucurie a pricinuit în toată capitala noastră uniforma rumânească și organizația oștirei ce se gătește. Tot rumânul pare că-și vede nația sa renăscîndu-se din însuși înfruntata moleșire și degenerație în care o adusese intrigele streine, și se strămută de plăcere, sare, se-mbrățișează cu alt frate al său cu care vorbește, lăcrimează, rîde, nu știe ce face. La o acest fel de simțitoare scenă m-am aflat martur..." etc. etc. În nr. 31 (29 iunie) se publică o corespondență din Cerneți, cu știrea că boierii au oferit o masă trupei românești comandate de „cavalerul a trei ordine Solomon", în nr. 23 apare o nouă publicație, pentru completarea miliției pămîntene, în nr. 33 (6 iulie) se publică „numele boierilor, nobililor și alți ce au intrat în slujbele miliției pămîntești și ce datorie au a împlini", iar în nr. 52, din 11 septembrie, apare o scrisoare din Pitești în care un autor anonim descrie adunarea recruților din județ, pusă și ea — bineînțeles — sub semnul gloriei strămbune și al entuziasmului : „Recruții, povățuiți de vechiul caracter al strămoșilor lor, luîndu-și ziua bună de la cei ce sta de față, s-au dus. Un duh războinic, depărtat de multă vreme parcă se întorsese în ceasurile acestea și uimit de veselie, îmbrățișa pe toți prietenii săi ce abia îi cunoștea și pă a căror frunte se cunoștea trăsurile slavei strămoșești".

Istoria este invocată ca martoră a acestui trecut și vă căpăta deci și ca un loc privilegiat în paginile revistei. Încă în noiembrie 1829 Heliade începe prin a publica micul capitol pe care Gr. Pleșoianu îl adăugase unui manual

elementar tradus de el din franceză, sub titlul de *Idee repede despre istoria românilor*, unde vorbește de cele două „descălecaturi" și de „prințul Negru" care a zidit curtea de la Cîmpulung „și cîrmui cu destulă putere nu numai națiia sa rumânească, ci și cele din vecinătate..." (nr. 59 — 60, din 13 — 15 noiembrie), iar în ianuarie 1830, în „foileton", se publică extrase „din istoria patriii" și anume din „epoha domniei marelui Ștefan-vodă" (nr. 83 și 84). Toate elementele conduceau astfel spre consolidarea ideii de unire, pe care Iancu Văcărescu o numea direct în *Marșul* său menționat („Uniți în dragoste aveți/ Voi orice biruință..."), căci nu numai că ziarul va relua adesea materiale din paginile „Albinei" surori, dar sînt încurajate inițiativele cu caracter unionist : pictorul C. Lecca, despre care e vorba adesea în paginile „Curierul rumânesc", consacră tablourile sale istorice celor două figuri mai reprezentative ale trecutului nostru, un muntean și un moldovean : Ștefan cel Mare și Mihai Viteazul. De altfel, trebuie spus că adeseori știrile din Iași apar sub rubrica „înștiințări dinlăuntru" (de pildă, în nr. 3, 30 martie 1830).

Atmosfera binevoitoare, relațiile amicale care există între redacție și autorități în acești primi ani de apariție ai „Curierului rumânesc", care sînt de altfel obișnuite între pămînteni și militari, în care primii văd instrumentele progresului, nu împiedică pe Heliade să păstreze o anumită independență de spirit. Sigur, redactorul nu putea spune lucrurilor pe nume, dar multe din știri se pretează la interpretări, și cititorii săi erau de mult obișnuiți să citească printre rînduri și să înțeleagă aluziile. Unele sînt, într-adevăr, benigne, cum sînt diferite „varietăți" din primii ani oferind exemple pe care redactorul le-ar fi vrut urmate : „un ovrei din Olanda, din Amsterdam", care și-a lăsat toată averea orașului pentru opere de caritate, fără deosebire de religie, un nobil englez care a lăsat prin testament o sumă importantă „ca să se dea celui ce va scri bine asupra facerii, asupra anatomiii omului", o statistică a publicațiilor în Rusia (813 cărți apărute între 1822 — 1824) pusă în comparație cu cea de la noi etc. etc. Sînt însăși și știri care inspiră analogii mai puțin nevinovate. În nr. 12, din 20 mai 1829 apare astfel o traducere a hotărîrii publicate în Grecia de a obliga pe toți slujbașii județătorești să prestеze un jurămînt de onestitate, altă dată se publică lista unor funcționari revocați pentru acte de incorectitudine ; într-un supliment din august 1829 se publică o *Idee pe scurt asupra tuturor formelor de obladuire* de S. Marcovici, unde se vorbește de monarhul care „este dator neapărat să împlinească cuprinderea legilor", iar mai încolo arată că tiranul este cel care „întoarce toate puterile statului împotriva norodului". Tot anul 1830 este apoi plin de știri despre revoluția franceză ; deși bineînțeles evenimentele nu sînt comentate în nici un fel, deși redacția nu ia nici o poziție, simplul fapt că se aduce la cunoștință publică evoluția evenimentelor este aproape incendiar. În nr. 49 (din 31 august) se anunță astfel știrea despre colegiul iezuit din Amiens „pre care poporul dărîmîndu-l, l-au ars", iar în nr. 53 (din 14 septembrie) se publică tot fără comentarii „șarta" obținută după revoluție, care începe cu „obștescul drit al franțezilor" și cu enunțul revoluționar de la 1793 : „Franțezii sînt deopotrivă înaintea legii, de orice titlu și treaptă vor fi. Ei poartă sarcinile statului fără deosebire, după analoghia averilor sale" ș.a.m.d. Asemenea știri, și altele de acest fel, nu puteau fi întîmplătoare. Heliade însuși ne spune, mai tîrziu, că după un timp „Curierul" nu mai era practic cenzurat și că îl folosea „cîte o dată" în asemenea împrejurări, „împotriva locmalelor

și chilipirelor" cum spune el. De altfel, chiar dacă cenzura n-a sesizat încă de atunci tendința unor asemenea materiale, nu e mai puțin adevărat că administrația a văzut cu oarecare neliniște depășirea rolului de simplu ecou al oficialității ca și audiența crescîndă a foii printre cititori : ea a simțit nevoia să facă o precizare, apărută în nr. 15 din 4 mai 1830, în care se comunica din „porunca înaltei stăpîniri" că toate comunicatele oficiale vor fi de acum înainte iscălite „de directorul canțelariii politicești", iar cele emanate de la Divan vor purta semnătura „procurorului divanului, Petrof". Prin urmare, încheie „înștiințarea", „toate celelalte articole ce nu vor avea aceste iscăliturі vor fi socotite de la redacție, împrumutate, tălmăcite sau alcătuite nu însă ca înștiințări oficiale". Este prima delimitație între puterea administrativă și organul de publicitate care înțelegea să-și croiască un drum propriu.

Un loc important în paginile „Curierului rumânesc" îl vor ocupa problemele învățămîntului, Heliade văzînd aici, odată cu toți ceilalți doritori de progres, cheia viitorului țării. Încă din timpul războiului, între știrile de pe cîmpul de luptă și paginile de comunicate oficiale se strecoară note care arată o preocupare constantă pentru școală și pentru popularizarea ei în toate formele. Se dau astfel vești despre apariția diferitelor manuale școlare, cele mai multe fiind primele de felul lor în limba română (în nr. 26, din 8/20 iulie 1829 despre manualele tipărite de Pleșoianu la Sibiu, în nr. 58, din 28 octombrie, același an, despre manualele lui Eufrosin Poteca), despre deschiderea unor noi cursuri, pensioane, școli (a lui Vaillant, anunțată în nr. 14 și 16 din mai, cursul de drept deschis la Iași de Flechtenmacher în nr. 17, Institutul de la Belvedere preconizat de Dinicu Golescu pentru creșterea fetelor, un profesor de latină și germană anunțat sub inițială în nr. 44, d. „Lui", de franceză și italiană în nr. 45, toate numai în 1830), despre studenții români care învață în străinătate, prilej cu care redactorul arată „cît trebuie să se bucure tot românul cînd vede că de ce merge, națiа sa dobîndește bărbați învățați și bine crescuți" (nr. 25, 5/17 iulie 1829). Un articol din *Biblioteca românească* a lui Carcalechi, despre diferite societăți savante și de învățămînt din Germania, Rusia, Ungaria, pe care Heliade îl reproduce în cîteva numere din „Curier", îi inspiră la urmă un mic comentariu semnificativ ; el abandonează pentru moment publicarea articolului lui Marcovici *Idee pe scurt asupra tuturor formelor de oblăduire* pentru a vorbi despre învățămînt, „mărginirea prințului în datoriile și drepturile sale o lasă pentru altă dată a vorbi. Acuma își caută numai treaba sa de a vorbi pentru învățătură", și îndeamnă pe boieri să urmeze exemplele citate în articol, făcînd sacrificii pentru dotarea învățămîntului cu cele necesare : „socotiți-vă că și binecuvîntarea, și blestemul celor următori izvorăște din întocmirile domniii voastre : alegeți-vă dar și lepădați tot interesul cel în parte !" (nr. 37, din 16/28 august 1829). Altă dată, într-un subsol adăugat altei reproduceri (din „Albina românească", despre învățămîntul ieșean), deplînge lipsa posibilităților de a extinde învățămîntul după dorința părinților, care înțeleg interesul copiilor : „De multe ori a venit prilejul a vorbi pentru învățătura obștească (instrucția publică) ; acum însă este de tot păcat a o trece cu vederea. La noi este de tot părăsită și mulți părinți am văzut cu lacrămi plîngîndu-și vremea cea mai prețioasă a fiilor lor și temîndu-se de neîmvățătura iubiților lor mai mult decît de ciuma trecută..." (nr. 17, din 11 mai 1830).

În dorinţa de a da un exemplu stimulator trebuie căutat motivul principal pentru care „Curierul rumânesc" se va ocupa pe larg de viaţa şcolilor din ţară, de examenele lor publice în primul rînd, care revelă înaintea ochilor neîncrezători ai asistenţei „cît este de destoinic duhul rumânesc cînd ar fi lucrat şi bine pregătit". Prima şcoală care se bucură de această atenţie era bine cunoscută redactorului : „şcoala cea slobodă din Goleşti", despre al cărei examen de sfîrşit de an înştiinţează o scrisoare „a dumnealui d. judeţului din oraşul Piteşti", apărută în nr. 7, din 29 aprilie/11 mai 1829. S-au examinat treizeci de elevi la materii care arată un nivel destul de ridicat al învăţămîntului de aici, între ele aritmetica, gramatica, „geografia matematicească şi politicească", istoria universală şi fizica. „Niciodată bucuria în Ţara Rumânească n-a avut prilejul să tragă atîte lacrămi de mulţumire ca în zioa aceasta, cînd nişte copii şi fetişcane încredinţă un oraş întreg de aceea ce toţi învăţaţii, teoreticeşte, n-ar fi putut să-i înduplece, adecă că drumul cel d-a dreptul care ne poate duce la desăvîrşirea cea moralicească şi la fericire este numai acela de a se împărtăşi cunoştinţele în limba patriei". În anul următor, „ţărmonia" se repetă şi gazeta dă din nou publicităţii impresii de la examen („socoteşte cîtă mulţumire a trebuit să simţă un român văzînd nişte copii şi fetiţe dintre compatrioţii săi să răspunză cu cea mai desăvîrşită încredinţare" la materiile ştiute, cărora li se adaugă acum retorica, istoria naturală şi mitologia) şi de la serbarea care a urmat, „reprezentaţia unei tragedii intitulate *Regulu*" jucată de copii : „Nu poate cineva descrie mulţumirea privirilor în care îi strămuta declararea unei copiliţe de opt ani a d. Grigorie Leurdeanul, ce juca rola Marţiii. Lacrămi de bucurie smulgea din ochi tutulor această copiliţă şi mie şi mai mult, văzînd cît este de destoinic duhul rumânesc cînd ar fi lucrat şi bine pregătit ! Noi, pînă acum, de voi îndrăzni a zice că am avut vreun fel de creştere..., pare că eram călători şi streini în patria noastră. Ne silea părinţii noştri a învăţa limba lui Platon şi Aristotel... şi ieşeam din şcoli cu aceasta nedesăvîrşită, şi fără nici o cunoştinţă de omenire" (nr. 8, din 10 aprilie 1830).

Sistemul s-a bucurat de succes şi, odată cu dezvoltarea învăţămîntului, cu înfiinţarea unor noi şcoli în judeţe, aceste reportaje ad-hoc de la festivităţile şcolare se înmulţesc. La Bucureşti, „cinstitului public" care ar fi doritor să vadă „încă de aproape rezultatele învăţăturilor" i se anunţă examenul din vreme în paginile ziarului (nr. 53, din 7 august 1832), iar după ce acesta are loc, un lung articol dă seama în amănunţime despre evenimentul care s-a desfăşurat „de faţă cu... părintele ocîrmuitorul sf. mitropolii", cu „toată boierimea şi o mulţime de privitori". Serbarea începe la ora zece, cînd corul cîntă imnul lui Heliade *Cîntarea dimineţii* „după muzica europenească", apoi Petrache Poenaru, directorul şcoalelor rosti „un cuvînt foarte elocvent" şi în fine se trecu la examenul propriu-zis, a cărui programă pentru cele şase clase de atunci este de asemenea detaliată în ziar. Tot în august a făcut examen public şi profesorul şcolii din Giurgiu, Nicolae Simonid, la care a poftit „persoane din toate clasurile acestui oraş" (nr. 57, din 21 august 1832), la Craiova are loc examenul şcolii centrale, „fiind de faţă toţi boierii, slujbaşi şi mulţi privitori", unde Florian Aaron întîi „a arătat trebuinţa cea de obşte a învăţăturei", apoi Stanciu Căpăţineanu, Alexie Marinovici, D. Mitru şi ceilalţi profesori trec la examinare (nr. 58, 25 august), la 15 august face examen şi D. Jianu la Cîmpulung (darea de seamă în nr. 66, din 22 septembrie), apoi M. Drăghici la Caracal şi B. Chiriţescu la Cerneţi (nr. 71, din 9 octombrie) etc. Sînt publicate de asemenea

materiale diverse privind aceste examene, precum discursul lui Petrache Poenaru, sau lista elevilor premiați (între cei premiați în acest an 1832 îi vom găsi pe viitorii adversari ai lui Heliade, Bălcescu pentru limba franceză și I. Ghica pentru geometrie), apoi raportul Eforiei școlilor către Kiselef, cu statistica elevilor (nr. 66, din 22 septembrie) și scrisoarea de răspuns a acestuia, cu mulțumiri și laude pentru rîvna profesorilor (nr. 67, din 25 septembrie) ; la deschiderea școlilor, în octombrie, se dau iarăși știri despre festivități, se reproduce discursul rostit cu acest prilej de logofătul dreptății, A. Filipescu etc. Cu puține excepții, mai toate aceste materiale, inclusiv multe dintre relatările de la examenele publice, erau anonime și ele par — cel mai adesea — a fi fost scrise chiar de Heliade. Ele arată că Heliade nu abandonase cîtuși de puțin preocupările pentru învățămînt și că, dincolo de îndatoririle asumate prin programul comun al societății secrete, el continua să vegheze și să sprijine procesul de consolidare și de dezvoltare a învățămîntului românesc ; așa se și explică tîrzia publicare a traducerii sale după manualul de aritmetică a lui Francoeur, în 1832, cînd avea la dispoziție propria tipografie, deși acum interesul său pentru matematică era, practic, inexistent.

Heliade caută în general să urmeze principiile anunțate încă în *Înștiințarea* de apariție a „Curierului românesc". Vom vedea deci ziarul („gazetă administrativă, comercială și literară") publicînd și informații de natură să intereseze îndeaproape pe comercianți și pe proprietarii angajați în operațiuni comerciale al căror număr începe să crească imediat după pacea de la Adrianopole. Primul an de apariție este prea aglomerat de știri de război și tatonează încă între formule ; din 1830 însă vom începe să găsim informații despre „trecătoarea rîmătorilor de la graniță în Transilvania" (nr. 2, martie 1830), despre prețul mărfurilor și cursul valutelor la Constantinopol (nr. 21, 25 mai) anunțuri privind licitarea furniturilor militare (nr. 30, 26 iunie) sau vama pentru exportul de vite (nr. 34, 10 iulie). Dacă aceste materiale n-au fost niciodată prea numeroase, o anumită pondere o capătă în schimb textele și publicațiile legate de chestiuni administrative și mai ales judecătorești, anunțuri de judecăți, de lichidări, de moșteniri, toată partea care va reveni din 1832 noului buletin oficial apare pentru moment aici, inclusiv o lungă listă a „pricinilor de judecată ce au rămas neisprăvite de la divanul de judecată și s-au primit la înaltul divan", care ocupă mai multe numere ale gazetei și cîteva suplimente începînd cu nr. 57, din august 1831. Din 1829 chiar încep apoi să apară materiale medicale și de educație sanitară, impuse de trista epidemie care a răpit, între alte victime, și pe copiii redactorului ; mai apar texte legate de descoperirea unor izvoare de ape minerale la Călimănești de dr. Marsill, „doctor căpetenie și mădular comisiii sănătății" (nr. 28, 1829), și despre apele de la Borsec (nr. 46, 1829), apoi articole despre lucrările comitetului pentru „precurmarea molimii" (în 1830) ș.a.m.d., în timp ce bietul agricultor rămîne în coada preocupărilor printr-un singur material mai important apărut în 1830, despre „săditul piciocilor", adică al cartofilor (nr. 7, 4 aprilie).

Pare evident însă, pentru cine răsfoiește colecțiile acestor ani de început din „Curierul românesc", că principala preocupare a redactorului, care crește treptat în importanță și ocupă din ce în ce mai mult spațiu, este literatura. Se poate spune că Heliade nu este numai primul nostru scriitor care trăiește din practicarea meseriei ca atare și a celor legate de ea, ci și primul care impune publicului în mod treptat, prin intermediul gazetei sale, o imagine

de ansamblu asupra literaturii române ca prezenţă contemporană, nu ca tradiţie abstractă. Literatura propriu-zisă apare relativ tîrziu în ziar, abia în nr. 17 din 7/19 iunie 1829, deşi redactorul avea el însuşi gata de la început numeroase texte ; el preferă însă să facă începutul cu un text al celui mai prestigios poet al momentului, cu sonetul *Pacea* al lui Iancu Văcărescu, pe care îl publică fără învoirea autorului şi cu o notiţă care va atrage cunoscutul său răspuns. În totul, primul an va cuprinde trei poezii ale lui Văcărescu *(Pacea, Ceasornicul îndreptat* şi *Plecarea)*, două fabule de Asachi, reproduse după „Albina românească", două traduceri din Lamartine *(Suvenirul* şi *Războiul)* şi o fabulă, toate trei ale lui Heliade însuşi, şi o poezie ocazională a lui D. Ciocîrdia *Recunoştinţa Valahiei.* În 1830, redactorul anunţă apariţia unui „Adaos literal" la gazetă, planificat întîi să apară lunar şi care va apărea în fapt doar în cîteva broşuri. „Programul" anunţat arată însă ce mari proiecte avea redactorul. Scopul adaosului ar fi „ca să insufle gustul citirii prin deosebite povestiri morale" şi se prevede să cuprindă „o alegere din cele mai frumoase şi interesante nopţi ale lui Iunk" (traducerea lui Boliac desigur), „o prescurtare lămurită a istoriii patriei" precum şi altele ale „tutu lor naţiilor vestite", „se va întinde asupra literaturii rumâneşti, asupra lămuririi şi desăvîrşirii limbii şi prin urmare va cuprinde multe bucăţi şi poezii ce vor sluji de pildă spre desăvîrşirea stilului şi a gustului". Pe lîngă acestea, proiectul vorbeşte în chip paradoxal despre „educaţia şi creşterea copiilor", „va vorbi asupra deosebitelor ştiinţe într-un chip lămurit", precum şi „asupra deosebitelor meşteşuguri" ş.a.m.d. După toate probabilităţile, Heliade voia să facă din „Adaos" un magazin cultural care să cultive gustul pentru lectură şi să sprijine lărgirea orizontului intelectual al cititorului mediu. Din lipsa mijloacelor probabil „Adaosul literal" va deveni însă doar un supliment al gazetei în care se vor publica volumaşele cuprinzînd traducerea lui Heliade, *Gramatica poeziei*, cele din Lamartine ş.a. Sarcina programului cultural şi a cultivării „gustului citirii" rămîne tot pe seama „Curierului", care face în acest an — 1830 — o achiziţie de marcă: Cîrlova, care debutează cu *Ruinurile Tîrgovişti*i, în nr. 3, din 20 martie, şi mai publică în acest an *Păstorul înstrăinat* şi *Înserarea.* Mai apar acum Iancu Văcărescu cu patru poezii şi alte patru „baciuri", Heliade cu mai multe versuri între care o traducere din Byron şi elegia *Dragele mele umbre*, I. Voinescu (trei texte) şi un necunoscut care semnează o fabulă cu iniţiala N. În 1831, an care începe să fie sufocat de publicarea protocoalelor comisiei de redactare a Regulamentului organic, numărul versurilor scade, ca şi calitatea lor (apare *Elegie la V. Cîrlova* de Heliade, împreună cu biografia cunoscută : „Vasilache Cîrlova, poet român...", apoi o poezie după „Albina românească", *Păstorul şi privighetoarea*, cunoscutul *Imn pentru holeră* al lui Heliade precum şi cel, pe drept uitat, al lui Mumuleanu, *Imn către Dumnezeu asupra holerii*, în nr. 44, respectiv nr. 50) ; apare însă, în nr. 85 (17 decembrie 1831), prima traducere din Walter Scott în româneşte : *Bătrînul Duncan, Anecdot de munţi.* Texte în proză se mai publicaseră şi mai înainte, mai ales descrieri de călătorie, care fac o tranziţie acceptabilă spre proza de ficţiune, odată cu povestirea istorică.

Heliade pregăteşte însă terenul şi pentru apariţia criticii. Deja, încă din primul an de apariţie, redactorul obişnuia să însoţească unele texte cu comentariile sale, sau să producă ştiri cărora le adaugă explicaţii, ca o formă elementară de interpretare a literaturii. Nu altceva era notiţa care întovărăşeşte publicarea primei poezii, *Pacea* lui Iancu Văcărescu, care tălmăceşte

intențiile autorului : „Această chemare a păcii ce face prin acest sonet dumnealui marele logofăt Iancu Văcărescu este o chemare și un glas de obște... Acest sonet este făcut după toate regulile lui..." etc. În nr. 26, apare o înștiințare despre cărțile tipărite de Pleșoianu și despre precuvîntarea sa la traducerea din Marmontel *Aneta și Lubin*, condamnînd improprietăți de vocabular sau de stil („poci zice că ar fi fost un cap de operă în stilul cel plin de rîs și de adevăr dacă autorul nu ș-ar fi luat slobozenie, poate cu dreptul, ca să arate mai desăvîrșit haracterul acestor fel de oameni, și n-ar fi întrebuințat în vreo trei locuri vorbe care rănește urechea..."). Tot în 1829, „Curierul" cuprinde un articol despre *Literatura arăbească* (nr. 50 și 53), tradus după cine știe ce magazin franțuzesc, care nu este totuși fără importanță pentru schițarea problemelor unei anumite literaturi, iar în 1830, în ianuarie, apare *Literatura românească* cu prezentarea literaților și a „bunilor noștri compatrioți" din Moldova, făcută de căminarul D. Pastiescu, și continuată de Heliade în cunoscutul articol în care face „tabula rasa" din trecut pentru a plasa începuturile literaturii din Țara Românească în opera lui Ienăchiță Văcărescu : „Literatura românească, pînă în vremea răposatului și vrednicului de toată aducerea aminte rarului bărbat Enăchiță Văcărescu, era cu totul nesocotită în Țara Rumânească, încît cineva poate zice că nici numele nu era cunoscut" (nr. 80, 10 ianuarie 1830). Tot acum apare scrisoarea moldoveanului aga N. Ghica, în care își împărtășește a sa „din adîncul inimii admirație" pentru „nemuritoarele versuri" ale lui Cîrlova (nr. 29, 22 iunie), iar redactorul continuă să publice mici note la poeziile lui Iancu Văcărescu („Baciile d. Iancu Văcărescu, cu cît pășesc înainte, cu atîta să dăslușesc mai mult, citindu-se unul după altul treptat..."), se fac generalități despre înclinările literare naționale, tot în note („este vrednic de mirare cum duhul rumânesc izbutește întru toate și mai vîrtos în lucrurile galante, vesele, glumețe...", făcîndu-se o apropiere de tipul italienilor) sub semnătura lui I. Voinescu însă, în nr. 37, din 20 iulie etc. În general, cum și este firesc pentru acest moment al literaturii noastre, Heliade are o idee pedagogică despre critica literară și rolul ei este de a explica literatura celor care nu au suficientă practică și cunoștințe : „Este adevărat că un scriitor trebuie să se silească ca să-l înțeleagă mulțimea, căci pentru aceea și scrie ; dar este asemenea de netăgăduit că și cetitorului să nu-i fie prea lene, să se silească și el să mai întrebe pe cineva pentru cîte nu înțelege..." scrie el în 1829 (notiță fără titlu, în nr. 29, din 19/31 iulie 1829). Înțelegerea literaturii, a poeziei îndeosebi, este deci materie de învățat, și cititorul trebuie să caute să se lumineze. Partea literară deci „negreșit că va fi în oare care chip neînțeleasă acelora ce nu s-au adăpat cîtuși de puțin măcar din cele dintîi începuturi ale literaturei sau acelora ce nu au firească pornire asupra poeziei. Însă fiindcă într-un an se dau douăsprezece părți, se va potrivi așa ca să găsească mulțumire toată starea de oameni, adecă și cei învățați, și cei care doresc a învăța și cei care soarta i-a pizmuit de a gusta din dulcețile învățăturei, afară de aceia care s-au obicinuit ca viermele la rădăcina hreanului, a trăi în veci întru întuneric..." zice Heliade într-o înștiințare despre „Adaosul literal" („Curierul românesc", nr. 10, 5 februarie 1831). Fără să o spună lămurit, el împărtășește cititorului credința că literatura are un scop utilitar, îl „învață" ceva, idee indiscutabil clasică în esență.

I. HELIADE RĂDULESCU ET LES DEBUTS DU „CURIERUL ROMÂNESC“

RÉSUMÉ

Les principes proclamés par Héliade dans le prospectus publié avant la parution du „*Curierul rumânesc*“, en 1829, redevables en partie aux idées que Dinicu Golescu a mis en circulation dans son journal de voyage de 1826, seront suivis avec adresse et non pas sans indépendance d'esprit dans les premières années de la revue. Son activité vise d'abord le reveil de l'esprit national dans l'armée, l'enseignement, les arts, et ensuite la modernisation de la vie politique et intellectuelle du pays. Les deux principaux domaines sur lesquels s'orientent les efforts du rédacteur seront l'enseignement et le théâtre comme principaux moyens de pression sur l'opinion publique, d'influencer la formation des jeunes générations, etc. Ancien professeur et futur directeur de la Société philarmonique, Héliade utilise ainsi le journalisme comme étape intermédiaire vers d'autres horizons.